

Kursutvärdering, reflektionsdagar, alumniutvärdering och ”visiting committees” som ett system för att kvalitetssäkra universitetsutbildning

Sverker Alänge, Teknikens ekonomi och organisation, Chalmers tekniska högskola, Göteborg

Utdrag ur I-institutionens självutvärdering till Höskoleverket 2005, punkt 67

Hur försäkrar ni er om att de utexaminerade har de kunskaper och färdigheter (kvalitativa mål) som uttrycks i målen?

För att säkerställa att de utexaminerade har erforderliga kunskaper och färdigheter använder vi ett antal länkade instrument på olika nivåer och under olika tidsperioder.

- Examination
- Kursutvärdering
- Reflektionsdagar
- Programutvärdering – intern
 - Studenter – pågående program
 - Studenter – avslutning av program
- Programutvärdering – extern
 - Internt initierade:
 - Visiting Committee
 - Alumni
 - Arbetsgivare eller arbetsledare för nyutexaminerade
 - Externt initierade: Höskoleverket, etc.

Examinationen är ett av de viktigaste instrumenten för att uppföljning förutsatt att den inte enbart inriktas på att testa korttidsminnet genom en sluttentamensdesign som innehåller typtal alternativt flervalsfrågor. Ambitionen har istället varit att skapa ett bredare och samtidigt djupare underlag för examination genom att både examinera i fler dimensioner och utsträckt över tiden. Många kurser har fortfarande sluttentamen efter en sjuveckorsperiod men sättet att ställa frågor har inriktats mer på förståelse och på förmåga att analysera och bedöma värdet av det egna svaret. Flera kurser har dessutom infört kunskapstester under pågående kurs i form av duggor. Ett annat alternativ som förekommer i en del kurser är interaktiv examinering efter halva kursen som främst syftar till att se till att alla har följt med de första 3 veckorna och att de får möjligheter att diskutera frågeställningar som är oklara på ett tidigt stadium före tentamen. En stor del av undervisningen är dessutom upplagd i seminarieform där deltagandet, antingen som gruppmedlem eller individuellt, utgör en del av examineringen. Inom masterprogrammen förekommer även examinering i relation till individuella studieplaner, där stor hänsyn kan tas till i förhand med handledare överenskomna individuella lärandemål. Se också punkt 42.

Kursutvärdering genomförs under årskurs 1-3 på ett standardiserat sätt där en uppföljning görs i direkt relation till de lärmål som formulerats för respektive kurs och där kommentarer och förslag till förbättringar dokumenteras. Denna utvärdering görs av en grupp av 5 studenter i varje kurs. I masterprogrammen måste varje kurs utvärderas men proceduren för detta är ej standardiserad, utan olika masterprogram har valt att göra denna utvärdering på olika sätt. En anledning till detta är att ambitionen har varit att göra varje kursutvärdering i relation till programmets mål som helhet. Exempelvis har två program regelbundna möten (var 14 dag) med studentrepresentanter för fortlöpande korrigerande, andra har valt att använda sig av en kombination av kursenkät och rejält avsatt tid för avslutande reflektion inom ramen för kursinslag. I ett av masterprogrammen

kombineras detta dessutom med dagboksskrivande som ger en kontinuerlig uppföljning av individens lärande och frustrationer, som diskuteras vid uppföljningsmöten med handledare. Se också punkt 53.

Reflektionsdagarna kom till beroende på att vi på I-sektionen ville leva som vi lär, dvs. arbeta i enlighet med ett lärcykeltänkande. Traditionellt har Chalmers arbetat i enlighet med en 7 veckors föreläsning/inläsningsperiod följt av en vecka fyllt av tentamina. Många studenter har haft som vana att förlägga en stor del av inläsningen till 7:e veckan och inför de 3 tentorna i tentamensperioden har korttidsminnet varit en viktig tillgång. Efter att ha andats ut under sista helgen har studenterna därefter kastats direkt in i en ny läsperiod med lärare som kommer med fräscha kursPM och ny litteratur – dvs. på ett sätt som går på tvären mot vad vi lär ut. Sedan fyra år tillbaka har vi därför infört en reflektionsdag som första dag efter en tentamensperiod – den ursprungliga tanken var att studenterna individuellt och i grupp skulle få rejält med tid att reflektera över den gångna 7 veckorsperiodens resultat och process. Vad fungerade bra för mig som individ, i min arbetsgrupp, i klassen och i relation till sektionen, Chalmers och min situation i stort som student? Vad fungerade mindre bra, dvs. vilka förbättringsområden kan jag/vi hitta för mig som individ, vår grupp, klass, osv.? Denna reflektionsdag har alltså inte som fokus enskilda kurser utan är istället inriktad på läroprocessen som helhet där på Chalmers typiskt 3 kurser behandlats parallellt och också haft inbördes effekter på lärandet. Denna typ av reflektion har säkerställt att varje individ funderat över sin egen läroprocess, vilket är huvudmålet, eftersom I anser att det är den enskilde studenten som har huvudansvar för sin egen läroprocess – lärare och administratörer kan enbart tillsammans med övriga studenter skapa förutsättningarna för ett fullgott lärande. Under dessa reflektionsdagar har studenter i grupp identifierat områden som behöver förbättras för att säkerställa kunskaper och färdigheter, och inte minst har studenterna kommit med rekommendationer till lärare och administratörer över vad som på I och Chalmersnivå bör förändras för att förbättra läroprocessen.

Intern programutvärdering är en förutsättning för en kontinuerlig utveckling och respektive programchef har ansvar för att denna genomförs i enlighet med delegation gällande fram till årsskiftet 2004-2005 (pågående program arbetar i enlighet med denna modell till dess att nya regler har utarbetats). I enlighet med denna delegation från dåvarande vicedekanus för grundutbildningen skulle varje masterprogram och program år 1-3 utvärderas av en extern sk. Visiting committee vartannat eller vart tredje år (se nedan Extern programutvärdering). Varje program har dessutom en avslutande utvärdering i samband med avslutningen av kursdelen (40 poäng). En del institutioner/avdelningar har också genomfört formella utvärderingar av exjobbshandledning.

Extern programutvärdering är ett viktigt verktyg för att sätta utbildningen i ett bredare sammanhang och få in synpunkter från kompetensanvändare – både från I-civilingenjörer som använder sin kunskap i praktiken, från personer som anställer I-civilingenjörer samt från pedagogikexperter, etc.

I samband med IKON-projektet införde I-sektionen en kontinuerligt programutvärderingsmetodik där alla utbildningsprogram regelbundet, vartannat eller vart tredje år, skall utvärderas av en ”visiting committee”. Inspirationen till denna utvärderingsform kommer från MIT i USA som under lång tid har använt detta system och anser att det är det allra viktigaste instrumentet för förnyelse, se ”Study trip to the USA 1998: visits to six universities”(Alänge 1998).

I december 2004 beslutade I-sektionen att genomföra en ”visiting committee” utvärdering av entreprenörskolan och ICMe under ledning av I-sektionens förste dekanus professor Hans Björnsson som nyligen kommit tillbaka efter 6 år på Stanford University. I kommittén ingår också fd. rektor för internationella högskolan i Jönköping, professor Clas Wahlbin samt alumni från entreprenörskolan. Att alumni skall vara en del av utvärderingen är ytterst väsentligt eftersom målsättningen är att utvärdera vad kunskaps- och färdighetsutveckling har bidragit med i

praktiken. Därför skall de alumni som ingår ha arbetat minst 2 år efter examen men högst 5 år eftersom de fortfarande skall ha programmet relativt aktuellt. I enlighet med delegation till masterprogramchef för de två Venture Creation Programmen skall dessa ta fram ett underlag för kommittén som innehåller en egenanalys (självutvärdering) samt egna utvecklings- eller förbättringsförslag. Denna utvärdering kommer att avrapporteras under våren 2005.

Alumniutvärdering kan göras på fler sätt – dvs. med syftet att utvärdera om det som man lärt sig också är användbart i praktiken. Under IKON-arbetet använde vi oss av input från alumni vid ett flertal tillfällen och för samtliga masterprogram utveckling. Vid diskussioner med alumni poängterades vikten av att behålla vissa inslag som man som student inte alltid uppskattar i stunden, men som kan utgöra några av de viktigaste lärmomenten för yrkeslivet. Exempelvis lyfte alumni fram betydelsen av uppgifter där inte all information är helt komplett, där man är tvungen att göra antaganden, där flera olika ”rätta” lösningsalternativ kan existera, dvs. sådant som i en traditionell kursutvärdering med studenter mitt inne i en utbildning upplevs som frustrerande och därför resulterar i förbättringsförslag om ökad tydlighet, en röd tråd och behovet av lösningsmallar. Alumniutvärderingar av utbildning är därför ett ytterst väsentligt komplement till de instrument för utvärdering som finns där våra studenter lämnar värdefulla förslag till förbättringar och kommenterar vad som bör behållas. Efter IKONs analysarbete för att utveckla nya masterprogram finner vi det väsentligt att vidareutveckla våra rutiner för interaktion med alumni och detta ligger på vår agenda under 2005. Enligt vår mening räcker det dock inte att enbart undersöka vilka typer av jobb och vilken lönenivå som de utexaminerade har uppnått, vilket är vanligt i amerikanska jämförande undersökningar. Huvudanledningen till detta är att dessa mått inte nödvändigtvis säger något om utbildningens bidrag till den ”eftersökta kompetensen”, eftersom dessa mått även kan vara en direkt effekt av att studenternas ingångskvalitet. Enkäter kan ge en viss förståelse för värdet av utbildningen men bör kombineras med andra sätt, exempelvis individuella intervjuer eller gruppbaserad interaktion.

Vi har som ett komplement till utvärderingar med hjälp av alumni också funnit att det är värdefullt att tala med personer som *har anställt och varit arbetsledare* för nyutexaminerade I-studenter. Under IKON-arbetet framkom en synpunkt på I-utbildningen som hämmar de nya I-civilingenjörernas förmåga att fungera på sina nya arbetsplatser – den av oss omhuldade ”case-metodiken” som I-studenterna drillades ifrån år 1 till 4,5 resulterade i en mycket hög produktionseffektivitet internt under utbildningstiden, men också i att ”nyutexaminerade I-civilingenjörer tror att alla andra människor fungerar på samma sätt och vi får därför ägna ett år åt avinläring för att få dem att fungera på ett bra sätt på arbetsplatsen”. Denna synpunkt tog vi fasta på och de nya masterprogrammen med en blandning av studenter från hela världen med olika bakgrunder, kunskaper, arbetssätt skapar möjlighet för våra I-studenter att lära sig fungera i multikulturella team. Från att ha arbetat efter devisen att enbart skapa effektiva homogena grupper med svenska I-studenter arbetar vi nu med grundtanken att I-studenterna istället skall utveckla en mycket hög förmåga att få multikulturella grupper att fungera tillsammans och skapa lärprocesser som involverar alla gruppens medlemmar. Detta är dock inte någon lätt uppgift och med ett drygt halvårs erfarenhet av de nya masterprogrammen har vi avsatt medel för att under våren 2005 tillsammans med lärare och studentrepresentanter göra en noggrann analys av erfarenheterna från de olika masterprogrammen som har valt något olika arbetssätt.

Externa utvärderingar initieras med jämna mellanrum utanför både I och Chalmers. Dessa kan ge värdefull input till förbättring. Vi vill dock framhålla att det är väsentligt att särskilja självutvärderingar som syftar till att plocka fram alla starka och svaga sidor för att hitta de mest väsentliga förbättringsområdena för en organisation – från jämförande analyser av olika organisationer. Den nu pågående utvärderingen initierad av Högskoleverket, i vilken denna självanalys utgör ett bidrag, riskerar att hamna i båda kategorierna och därigenom kan den bli mindre användbar som ett förbättringsverktyg. Enligt vår mening, skulle det vara fördelaktigare att skapa en sekvens där självutvärderingen utgör en startpunkt för en förbättringsprocess som förläggs till en tidpunkt då den passar in i en organisations utvecklingscykel (dvs. det kan vara bra med centrala krav på att en självutvärdering skall genomföras under en viss period, kombinerat

med uppföljning att den verkligen äger rum) – men att eventuella jämförelser med andra organisationer eller gentemot en standard/målvärde förläggs till en senare tidpunkt (ca 2år) för att organisationerna skall ha haft möjlighet att genomföra identifierade förbättringsåtgärder.

Referenser

Alänge, Sverker ed. (1998) *Study trip to the USA 1998: visits to 6 universities*. Chalmers University of Technology, Gothenburg
http://publications.lib.chalmers.se/records/fulltext/208013/local_208013.pdf

Björnsson, Hans and Wahlbin, Clas et al. (2005) *Assessment of Chalmers School of Entrepreneurship*. 12 september 2005